



Khơi dậy niềm tự hào dân tộc qua sự kiện Unesco vinh danh Hải thượng Lãn ông Lê Hữu Trác - Danh nhân văn hóa và giá trị di sản, cùng với sự trở mình của nền Y học cổ truyền nước nhà

AWAKENING NATIONAL PRIDE THROUGH UNESCO'S EVENT HONORING HAI THUONG LAN ONG LE HUU TRAC - CULTURAL CELEBRITY AND HERITAGE VALUES, ALONG WITH THE REVOLUTION OF THE COUNTRY'S TRADITIONAL MEDICINE

Trần Văn Thanh

Bệnh viện Châm cứu Trung ương

TÓM TẮT

Bài viết này nêu bật tầm quan trọng của việc UNESCO công nhận Hải Thượng Lãn Ông Lê Hữu Trác là Danh nhân Văn hóa Thế giới, cùng với sự trỗi dậy của y học cổ truyền Việt Nam. Bài viết khám phá cuộc đời, sự nghiệp và di sản của Hải Thượng Lãn Ông, nhấn mạnh những đóng góp của ông cho y học cổ truyền, đặc biệt là cuốn sách "Hải Thượng y Tông Tâm Lĩnh". Bài viết cũng thảo luận về ý nghĩa của việc UNESCO công nhận trong việc khẳng định giá trị văn hóa và trí tuệ của y học Việt Nam, thúc đẩy nghiên cứu và truyền cảm hứng cho các thế hệ tương lai. Ngoài ra, bài viết đề cập đến tình hình hiện tại và những thách thức mà y học cổ truyền Việt Nam đang phải đối mặt, đồng thời đưa ra các giải pháp để bảo tồn và phát huy di sản của Hải Thượng Lãn Ông, kết hợp y học cổ truyền và hiện đại, tăng cường giáo dục và quảng bá y học cổ truyền.

Từ khóa: Hải Thượng Lãn Ông, UNESCO, Y học cổ truyền, Di sản văn hóa, Niềm tự hào dân tộc.

SUMMARY

This article highlights the significance of UNESCO's recognition of Hai Thuong Lan Ong Le Huu Trac as a World Cultural Figure, alongside the revival of traditional Vietnamese medicine. It explores the life, career, and enduring legacy of Hai Thuong Lan Ong, emphasizing his invaluable contributions to traditional medicine - most notably through his monumental medical treatise Hai Thuong Y Tong Tam Linh (The Complete Medical Legacy of Hai Thuong Lan Ong). The article also discusses the cultural and intellectual importance of this UNESCO recognition, underlining how it affirms the profound values embedded in Vietnam's traditional medical heritage, promotes academic research and inspires future generations. In addition, the article addresses the current state and ongoing challenges facing traditional Vietnamese medicine. It proposes solutions for preserving and promoting Hai Thuong Lan Ong's legacy, including integrating traditional and modern medicine, strengthening education and enhancing public awareness and international promotion of traditional medical knowledge.

Keywords: Hai Thuong Lan Ong, UNESCO, Traditional Vietnamese Medicine, Cultural Heritage, National Pride.

Tác giả liên hệ: Trần Văn Thanh

Số điện thoại: 0973833633

Email: drtranvanthanh64@gmail.com

Mã DOI: <https://doi.org/10.60117/vjmap.v58iĐặc biệt 01.324>

Ngày nhận bài: 09/10/2024

Ngày phản biện: 16/10/2024

Ngày chấp nhận đăng: 10/02/2025



MỞ ĐẦU

Trong suốt chiều dài lịch sử của dân tộc Việt Nam, y học cổ truyền luôn đóng một vai trò quan trọng trong việc chăm sóc và bảo vệ sức khỏe của cộng đồng. Nền y học cổ truyền ấy không chỉ là di sản của một dân tộc, mà còn chứa đựng những giá trị văn hóa và tri thức quý báu, góp phần làm phong phú thêm bản sắc văn hóa dân tộc. Trong số những danh y nổi tiếng của Việt Nam, Hải Thượng Lãn Ông Lê Hữu Trác là biểu tượng, là tấm gương sáng với cuộc đời và sự nghiệp gắn liền với y học cổ truyền. Việc UNESCO công nhận ông là Danh nhân văn hóa thế giới không chỉ là niềm tự hào của dân tộc mà còn là minh chứng cho giá trị trường tồn của y học cổ truyền Việt Nam. Bài tham luận này sẽ đi sâu phân tích vai trò của Hải Thượng Lãn Ông trong việc phát triển y học cổ truyền, ý nghĩa của việc được UNESCO vinh danh và tác động của sự kiện này đến sự phát triển của nền y học nước nhà. Từ đó, chúng ta sẽ hiểu rõ hơn về niềm tự hào dân tộc và trách nhiệm bảo tồn, phát huy di sản mà ông để lại.

CUỘC ĐỜI VÀ SỰ NGHIỆP VÀ GIÁ TRỊ DI SẢN CỦA HẢI THƯỢNG LÃN ÔNG LÊ HỮU TRÁC

Bối cảnh lịch sử và hành trình đến với y học

Lê Hữu Trác (Hải Thượng Lãn Ông) sinh năm 1724 tại Liêu Xá, huyện Đường Hào, nay thuộc huyện Yên Mỹ, Hưng Yên. Ông xuất thân trong một gia đình khoa bảng, được kỳ vọng theo con đường quan lộ. Tuy nhiên, sau những biến cố gia đình và chứng kiến nỗi đau bệnh tật của người thân, ông đã từ bỏ quan lộ, chuyên tâm nghiên cứu y học nhằm cứu giúp người đời. Hải Thượng Lãn Ông không chỉ tiếp thu tri thức sách vở mà còn xuất phát từ lòng nhân ái và tinh thần cống hiến xã hội. Ông dành trọn cuộc đời nghiên cứu, thực hành y học, chữa bệnh cho nhân dân, để lại nhiều tài liệu y học quý giá, nổi bật là bộ "Hải Thượng y tông tâm lĩnh".

Tác phẩm Hải Thượng y tông tâm lĩnh - Di sản quý giá của y học cổ truyền

Bộ sách Hải Thượng y tông tâm lĩnh, gồm 28

tập, là thành quả hơn 40 năm nghiên cứu và thực hành của Hải Thượng Lãn Ông. Tác phẩm này hệ thống toàn diện lý thuyết âm dương, ngũ hành, phương pháp chẩn đoán, điều trị, và những bài thuốc thực tiễn quý báu. Điểm đặc biệt, ông không chỉ tiếp thu y học cổ truyền Trung Hoa mà còn sáng tạo những phương pháp phù hợp với thể trạng và hoàn cảnh người Việt Nam, nhấn mạnh phòng bệnh hơn chữa bệnh, và coi trọng chế độ sinh hoạt khoa học. Tác phẩm này đã đặt nền móng cho một hệ thống y học cổ truyền Việt Nam mang bản sắc riêng.

Di sản văn hóa và giá trị trường tồn

Nền tảng lý thuyết và phương pháp điều trị toàn diện:

Hải Thượng Lãn Ông đã xây dựng nền tảng vững chắc cho y học cổ truyền Việt Nam qua Hải Thượng y tông tâm lĩnh. Bộ sách không chỉ tổng hợp lý thuyết, phương pháp chẩn trị mà còn là kho tàng về đạo đức nghề nghiệp, đóng vai trò quan trọng trong thực hành y học cổ truyền cho tới ngày nay.

Giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa y học cổ truyền:

Di sản của ông không chỉ là phương pháp chữa bệnh mà còn là tinh thần nhân đạo, vì cộng đồng. Các giá trị này đã giúp duy trì truyền thống chữa bệnh bằng thảo dược và phương pháp tự nhiên, trở thành di sản văn hóa phi vật thể tiêu biểu của Việt Nam.

Giá trị trong việc bảo tồn và phát triển dược liệu:

Hải Thượng Lãn Ông rất coi trọng dược liệu tự nhiên. Ông để lại những kiến thức quý báu về cách sử dụng, bảo tồn và ứng dụng dược liệu trong điều trị, góp phần định hướng phát triển bền vững nguồn thảo dược quý trong thời đại hiện đại.

Triết lý đức và vai trò người thầy thuốc:

Một trong những di sản nổi bật của Hải Thượng Lãn Ông là triết lý về y đức, được ông thể hiện trong Y huấn cách ngôn. Ông nhấn mạnh



rằng người thầy thuốc không chỉ cần giỏi chuyên môn mà còn phải có tâm nhân ái, luôn đặt lợi ích bệnh nhân lên trên danh lợi cá nhân. Triết lý y đức của ông đã ảnh hưởng sâu sắc tới nền y học Việt Nam, trở thành kim chỉ nam cho các thế hệ thầy thuốc, đặc biệt trong bối cảnh hiện đại khi đạo đức y khoa ngày càng được đề cao.

TẦM QUAN TRỌNG CỦA SỰ GHI NHẬN TỪ UNESCO

Khẳng định giá trị văn hóa và tri thức y học Việt Nam.

Việc UNESCO công nhận Hải Thượng Lãn Ông là Danh nhân văn hóa thế giới không chỉ là vinh danh cá nhân ông mà còn khẳng định giá trị văn hóa và tri thức y học Việt Nam trên trường quốc tế. Đây là sự kiện quan trọng, cho thấy y học cổ truyền Việt Nam vốn phát triển mạnh mẽ từ thời Hải Thượng Lãn Ông, đã xây dựng được hệ thống lý luận và thực hành riêng biệt, phù hợp với thể trạng và điều kiện tự nhiên của người dân. Những phương pháp điều trị như bài thuốc dân gian, châm cứu, bấm huyệt đã chứng minh hiệu quả trong điều trị các bệnh mãn tính và rối loạn khí huyết. Sự công nhận từ UNESCO góp phần khẳng định rằng y học cổ truyền Việt Nam có giá trị vượt ra khỏi phạm vi quốc gia, xứng đáng với sự trân trọng của nhân loại.

Động lực thúc đẩy nghiên cứu và phát triển y học cổ truyền

Sự vinh danh từ UNESCO không chỉ mang lại niềm tự hào mà còn tạo động lực mạnh mẽ thúc đẩy nghiên cứu, ứng dụng và phát triển y học cổ truyền. Nhiều trường đại học y dược tại Việt Nam đã đưa y học cổ truyền vào chương trình đào tạo, giúp sinh viên tiếp cận với tri thức quý báu này. Các viện nghiên cứu cũng đẩy mạnh việc nghiên cứu bài thuốc, phương pháp điều trị của Hải Thượng Lãn Ông, từ đó kết hợp với y học hiện đại nhằm nâng cao hiệu quả chăm sóc sức khỏe.

Truyền cảm hứng cho thế hệ trẻ, khơi dậy niềm tự hào dân tộc

Tấm gương cống hiến của Hải Thượng Lãn Ông truyền cảm hứng mạnh mẽ cho thế hệ trẻ về tinh thần yêu nước, lòng nhân ái và sự kiên định theo đuổi sự nghiệp cứu người. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, sự vinh danh này càng có ý nghĩa sâu sắc, giúp thế hệ trẻ nhận thức rõ hơn về giá trị văn hóa dân tộc, biết trân trọng, tiếp nối và phát triển di sản quý giá của cha ông. Đồng thời, nó còn thúc đẩy họ ứng dụng sáng tạo các giá trị truyền thống vào cuộc sống hiện đại, góp phần giữ gìn bản sắc văn hóa Việt Nam.

Bảo tồn và phát huy giá trị di sản của Hải Thượng Lãn Ông

Bảo tồn di sản văn hóa y học cổ truyền:

Bảo tồn di sản của Hải Thượng Lãn Ông đòi hỏi phải có sự khảo sát, thu thập và lưu trữ tư liệu khoa học về cuộc đời, sự nghiệp và các phương pháp y học cổ truyền của ông. Các bài thuốc quý, phương pháp chữa bệnh cần được ghi chép, bảo quản và phổ biến nhằm truyền bá cho các thế hệ sau. Song song, cần thực hiện chương trình bảo tồn và phát triển các loài dược liệu quý từng được ông sử dụng, góp phần duy trì nguồn tài nguyên thiên nhiên và phát triển ngành dược liệu Việt Nam.

Phát triển giáo dục và đào tạo về y học cổ truyền:

Giáo dục đóng vai trò then chốt trong việc gìn giữ và phát triển di sản y học cổ truyền. Các trường đại học, viện nghiên cứu cần đưa y học cổ truyền vào chương trình đào tạo chính thức, đồng thời phát triển các khóa đào tạo chuyên sâu để đào tạo thế hệ thầy thuốc kế cận. Việc kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, cùng việc tổ chức các chương trình thực tập tại các cơ sở y học cổ truyền, sẽ giúp sinh viên nâng cao tay nghề và hiểu sâu sắc hơn giá trị của nền y học này.

Kết hợp giữa y học cổ truyền và y học hiện đại:

Sự kết hợp hài hòa giữa y học cổ truyền và y học hiện đại là xu hướng tất yếu, nhằm tối ưu hóa hiệu quả điều trị và giảm thiểu tác dụng phụ của thuốc hóa học. Các nhà nghiên cứu cần tiếp tục thử nghiệm, nghiên cứu các phương



pháp điều trị tích hợp, vừa kế thừa tinh hoa y học cổ truyền, vừa tận dụng ưu thế công nghệ hiện đại. Điều này không chỉ bảo tồn di sản mà còn nâng cao chất lượng chăm sóc sức khỏe trong bối cảnh nhu cầu của người dân ngày càng đa dạng và khắt khe.

Tổ chức các sự kiện văn hóa và hội thảo khoa học:

Việc tổ chức các sự kiện văn hóa, hội thảo khoa học về y học cổ truyền sẽ giúp lan tỏa giá trị di sản của Hải Thượng Lãn Ông. Các sự kiện này tạo cơ hội để các nhà nghiên cứu, thầy thuốc, sinh viên và công chúng trao đổi kinh nghiệm, chia sẻ kiến thức và đề xuất giải pháp phát triển y học cổ truyền trong thời đại mới. Các hội thảo quốc tế cũng là dịp giới thiệu với thế giới về những thành tựu của y học cổ truyền Việt Nam, góp phần nâng cao vị thế quốc gia trên trường quốc tế.

Tăng cường giáo dục và tuyên truyền về y học cổ truyền:

Tuyên truyền và giáo dục rộng rãi về y học cổ truyền trong nhà trường và trên các phương tiện truyền thông đại chúng có vai trò thiết yếu trong việc gìn giữ và phát huy di sản. Các chương trình truyền hình, phim tài liệu về Hải Thượng Lãn Ông và y học cổ truyền cần được sản xuất để lan tỏa thông điệp nhân văn, ý đức và tinh thần phục vụ cộng đồng. Điều này sẽ góp phần nâng cao nhận thức xã hội, khơi dậy niềm tự hào dân tộc và nuôi dưỡng ý thức trách nhiệm trong việc bảo vệ và phát triển di sản văn hóa quý báu của Việt Nam.

SỰ TRỞ MÌNH CỦA NỀN Y HỌC CỔ TRUYỀN VIỆT NAM

Thực trạng và thách thức của y học cổ truyền Việt Nam:

Trong những năm gần đây, y học cổ truyền Việt Nam đã chứng kiến sự hồi sinh mạnh mẽ với sự quan tâm gia tăng từ người dân và cơ quan quản lý. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều thách thức trong phát triển, từ thiếu nguồn lực nghiên cứu, cạnh tranh với y học hiện đại đến thiếu sự phối hợp giữa các cơ sở y tế.

Một trong những thách thức lớn nhất là thiếu hụt nguồn dược liệu quý do khai thác quá mức và biến đổi môi trường sống, ảnh hưởng đến chất lượng bài thuốc và việc bảo tồn y học cổ truyền. Bên cạnh đó, tiêu chuẩn hóa và kiểm soát chất lượng y học cổ truyền chưa đồng bộ. Nhiều sản phẩm chưa được kiểm chứng đầy đủ về hiệu quả, dẫn đến mất niềm tin từ người tiêu dùng. Đào tạo nguồn nhân lực cũng gặp khó khăn khi các cơ sở đào tạo chuyên sâu còn hạn chế và thiếu sự tích hợp giữa y học hiện đại với cổ truyền. Do đó, cần nâng cao chất lượng nghiên cứu, đào tạo, phối hợp giữa các cơ sở y tế và quản lý nguồn dược liệu hiệu quả hơn. Một vấn đề khác là bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ cho bài thuốc cổ truyền còn yếu, dẫn đến sao chép, làm giả, thương mại hóa mà không mang lại lợi ích cho thầy thuốc và nhà nghiên cứu. Điều này làm suy giảm giá trị và cản trở sự phát triển bền vững của y học cổ truyền. Sự thay đổi lối sống hiện đại cũng khiến nhiều người xa rời các phương pháp chữa bệnh truyền thống, trong khi y học phương Tây ngày càng lấn át. Cần nâng cao nhận thức và quảng bá giá trị của y học cổ truyền để duy trì và phát huy bản sắc dân tộc trong chăm sóc sức khỏe.

Ngoài vấn đề dược liệu, y học cổ truyền còn đối mặt với nhiều khó khăn khác:

Công nghệ và chuyển đổi số:

Y học cổ truyền gặp khó khăn trong ứng dụng công nghệ cao, thiếu nền tảng số hóa bài thuốc, quy trình điều trị và hồ sơ bệnh án, gây cản trở phát triển bền vững.

Nghiên cứu khoa học và chứng minh hiệu quả:

Thiếu các nghiên cứu lâm sàng quy mô lớn để chứng minh hiệu quả và an toàn khiến y học cổ truyền chưa được công nhận rộng rãi, gây tâm lý e ngại trong sử dụng.

Định kiến xã hội:

Y học cổ truyền vẫn bị coi là lỗi thời hoặc kém hiệu quả so với y học phương Tây, làm cản trở sự phổ biến và phát triển của phương pháp này.

Hệ thống đào tạo và nhân lực:



Nguồn nhân lực trình độ cao còn thiếu, hệ thống đào tạo chưa theo kịp sự phát triển. Chưa có nhiều chương trình tích hợp toàn diện giữa y học hiện đại và cổ truyền, gây khó khăn cho việc kế thừa tri thức.

Chính sách và khung pháp lý:

Chính sách hỗ trợ và khung pháp lý cho y học cổ truyền còn hạn chế, làm chậm quá trình phát triển và hội nhập với hệ thống chăm sóc sức khỏe hiện đại.

Các đề xuất, giải pháp

Để khắc phục khó khăn và vượt qua thách thức, cần triển khai các biện pháp thiết thực sau:

Ứng dụng công nghệ và chuyển đổi số:

Đầu tư số hóa bài thuốc và phương pháp điều trị, xây dựng cơ sở dữ liệu kỹ thuật số lưu trữ dược liệu, bệnh án, quy trình điều trị, hỗ trợ tra cứu và chia sẻ tri thức. Ứng dụng y tế số, AI và công nghệ thông minh hỗ trợ chẩn đoán và tư vấn từ xa.

Đẩy mạnh nghiên cứu khoa học:

Tăng đầu tư nghiên cứu lâm sàng để chứng minh tính hiệu quả, an toàn của y học cổ truyền. Nhà nước và tổ chức y tế cần tài trợ nghiên cứu, hợp tác quốc tế để chuẩn hóa theo tiêu chuẩn toàn cầu, nâng cao uy tín y học cổ truyền.

Giáo dục và nâng cao nhận thức cộng đồng:

Tuyên truyền giá trị y học cổ truyền qua truyền thông và giáo dục cộng đồng. Các chương trình đào tạo y khoa cần tích hợp y học cổ truyền và hiện đại nhằm thay đổi nhận thức xã hội, nhất là thế hệ trẻ.

Nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực:

Xây dựng chương trình đào tạo chuyên sâu, kết hợp y học cổ truyền với hiện đại. Tăng cơ hội nghiên cứu, trao đổi kinh nghiệm trong nước và quốc tế, phối hợp chặt chẽ giữa cơ sở giáo dục, viện nghiên cứu và bệnh viện.

Phát triển nguồn dược liệu bền vững:

Quy hoạch vùng trồng dược liệu theo tiêu chuẩn bền vững, bảo tồn loài quý hiếm. Áp dụng canh tác hiện đại, thân thiện môi trường

và khuyến khích doanh nghiệp, hợp tác xã tham gia sản xuất, chế biến.

Tăng cường khung pháp lý và chính sách hỗ trợ:

Ban hành chính sách bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ cho bài thuốc truyền thống. Hỗ trợ tài chính, miễn giảm thuế cho cơ sở nghiên cứu, sản xuất dược liệu tạo cơ chế minh bạch trong đăng ký bản quyền sản phẩm y học cổ truyền.

Thúc đẩy hợp tác quốc tế:

Mở rộng hợp tác với các quốc gia có nền y học cổ truyền phát triển, học hỏi mô hình quản lý, nghiên cứu. Kết nối với tổ chức quốc tế để nâng cao chuẩn mực và hội nhập vào hệ thống y tế toàn cầu.

Kết hợp y học cổ truyền và hiện đại trong điều trị:

Xây dựng mô hình kết hợp điều trị song song giữa y học cổ truyền và hiện đại tại các bệnh viện đa khoa, tận dụng thế mạnh của cả hai, tối ưu hóa hiệu quả điều trị.

Phát triển sản phẩm y học cổ truyền chất lượng cao:

Khuyến khích phát triển thuốc và thực phẩm chức năng từ y học cổ truyền đạt chuẩn quốc tế, đảm bảo kiểm định chất lượng, mở rộng thị trường xuất khẩu bằng việc đăng ký chứng nhận quốc tế.

Phát triển du lịch y tế kết hợp y học cổ truyền:

Khai thác tiềm năng du lịch chữa bệnh, xây dựng chương trình trải nghiệm liệu pháp y học cổ truyền như châm cứu, xoa bóp, sử dụng dược liệu nhằm quảng bá y học cổ truyền và phát triển kinh tế du lịch.

Tăng cường sự tham gia của doanh nghiệp tư nhân:

Khuyến khích doanh nghiệp đầu tư nghiên cứu, sản xuất dược liệu, phát triển sản phẩm mới, mở rộng quy mô ứng dụng y học cổ truyền và thúc đẩy đổi mới sáng tạo.

Khuyến khích sáng tạo và cải tiến:

Đẩy mạnh sáng tạo trong phát triển phương



pháp điều trị mới dựa trên tri thức cổ truyền, kết hợp công nghệ tiên tiến như sinh học và phân tích dữ liệu lớn để nâng cao hiệu quả điều trị.

Xây dựng cộng đồng người sử dụng y học cổ truyền:

Tạo diễn đàn, cộng đồng trực tuyến kết nối thầy thuốc, nhà nghiên cứu và người tiêu dùng nhằm chia sẻ kinh nghiệm, tăng cường tương tác và thúc đẩy sự phát triển bền vững của y học cổ truyền.

KẾT LUẬN

Việc Hải Thượng Lãn Ông được UNESCO công nhận là Danh nhân văn hóa thế giới không chỉ là niềm tự hào của dân tộc Việt Nam mà còn là một dấu mốc quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy di sản y học cổ truyền. Điều này khẳng định rằng y học cổ truyền Việt Nam, với những giá trị văn hóa và tri thức quý báu, không chỉ có tầm ảnh hưởng trong nước mà còn có giá trị quốc tế.

Để tiếp tục phát triển y học cổ truyền, chúng ta cần đẩy mạnh công tác nghiên cứu, kết hợp y học cổ truyền với y học hiện đại, đồng thời tận dụng các cơ hội hợp tác quốc tế để nâng cao vị thế của y học cổ truyền Việt Nam trên trường quốc tế. Việc bảo tồn và phát huy di sản của Hải Thượng Lãn Ông không chỉ là trách nhiệm của một thế hệ mà là nhiệm vụ của cả dân tộc, để di sản văn hóa y học cổ truyền Việt Nam tiếp tục được gìn giữ và phát triển, góp phần vào sự nghiệp chăm sóc sức khỏe cộng đồng toàn cầu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1. Ủy ban Quốc gia UNESCO Việt Nam.** *UNESCO vinh danh Hải Thượng Lãn Ông là Danh nhân Văn hóa Thế giới.* Nguồn: <https://en.baohinhphu.vn/unesco-to-memorialize-progenitor-of-viet-nams-traditional-medicine-111231122144139261.htm>, 2023.
- 2. Báo Nhân Dân.** *Hải Thượng Lãn Ông - Di sản y học cổ truyền tầm thế giới.* Nguồn: <https://nhandan.vn/di-san-y-hoc-co-truyen-viet-nam-vuon-tam-the-gioi-post777702.html>, 2023.
- 3. VOV Thế giới.** *Tổ tiên của y học cổ truyền Việt Nam được UNESCO vinh danh.* Nguồn: <https://vovworld.vn/en-US/news/progenitor-of-vietnamese-traditional-medicine-honoured-by-unesco-1249745.vov>, 2023.
- 4. Bộ Y tế.** *Chiến lược phát triển y học cổ truyền Việt Nam đến năm 2030, tầm nhìn 2045.* Nguồn: <https://moh.gov.vn> (tra cứu theo mục Chiến lược chuyên ngành y tế), 2020.
- 5. Hải Thượng Lãn Ông (Lê Hữu Trác).** *Hải Thượng y tông tâm lĩnh vực* (Bộ 28). Nhà xuất bản Y học, tái bản nhiều lần, (Bản tiếng Việt, bản Hán - Nôm có lưu tại Thư viện Quốc gia).
- 6. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch.** *Hồ sơ đề cử danh nhân văn hóa thế giới: Hải Thượng Lãn Ông - Lê Hữu Trác.* Nguồn: <http://dsvh.gov.vn>, 2023.